

Turkish Studies Language and Literature

Volume 14 Issue 2, 2019, p. 399-426

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22790

ISSN: 2667-5641

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 01.03.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 10.06.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (14.03.2019)- Referee 2 (19.03.2019)- Referee 3 (25.03.2019)- Referee 4 (23.03.2019)

This article was checked by iThenticate.

DRESDEN KÜTÜPHANESİNDE 1689 TARİHLİ MECMUA İÇİNDEKİ ARAP HARFLİ TÜRK ATASÖZÜ DERLEMESİ

*Beytullah BEKAR**

ÖZ

Atasözleri; bir milletin kültürünü, gelenek ve görenekleri, hayat tarzını ve düşünce yapısını en güzel yansıtan sözlü kültür ürünlerindedir. Makalemizin konusunu oluşturan atasözleri Dresden Kütüphanesinde Mscr. Dresd. Ea. 224'te Moritz Georg Weideman adına kayıtlı bir mecmua içindedir. Bu mecmua içinde iki hikâye, çeşitli konularda yazılmış mektup örnekleri ve iki farklı yerde -biri Arap harfli diğeri de Latin harfli olmak üzere- toplam 602 Türk atasözü bulunmaktadır. Mecmuanın içinde yazılış tarihi ile ilgili bir kayıt yoktur. Fakat bir anlatıda 1689 tarihinin verilmiş olması sebebiyle kütüphane kayıtlarına yazılış tarihi 1689 olarak geçmiştir. Arap harfli atasözlerinin karşılıklarına Latin harfli şekillerinin yazılması için boş bırakılması, İtalyanca ve Latincelelerinin verilmesi ve bazı atasözlerinin eksik veya yanlış yazılmış olması, Latin harfli atasözleri gibi Arap harfli atasözlerinin de yabancı biri tarafından yazılmış olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Mecmua içindeki Latin harfli atasözleri G. Hazai tarafından 1982 yılında çalışılmıştır. Arap harfli olanlar ise çalışmanın dışında tutulmuştur. Makalemizin konusunu 68v-92r varakları arasında bulunan Arap harfli atasözleri oluşturmaktadır. Burada geçen atasözlerinden günümüze kadar ulaşanlar, değişenler veya günümüzde unutulmuşlar Aksoy, Tülbentçi ve Eyüboğlu'na ait olan atasözünü çalışmaları taranarak tespit edilmiştir. Ayrıca mecmua içindeki Arap harfli atasözlerinden Latin harfli atasözleriyle aynı veya benzer olanlar da makalenin sonunda verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk atasözleri, Dresden Kütüphanesi, derleme, kültür, mecmua

* Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, E-posta: beytullahbekar@hotmail.com

**COMPILATION OF TURKISH PROVERBS WRITTEN IN ARABIC
LETTERS IN 1689 DATED JOURNAL LOCATED IN DRESDEN
LIBRARY**

ABSTRACT

Proverbs are verbal culture artifacts which fairly represent the culture, customs and traditions, life style and mentality of a nation. The proverbs which are mentioned in this article are in a Journal registered to Moritz Georg Weideman located in Dresden Library Mscr. Dresd. Ea. 224. This Journal consists of two stories, letter samples about various subjects and totally 602 Turkish proverbs (some are written in Arabic and some are written in Latin letters) in two different parts. There is no information about the written date of the Journal. However, the year 1689 is recorded to the library inventory due to the year 1689 is mentioned in a narrative text. Sidewise of the pages, that proverbs are written in Arabic letters, are left blank to write them in Latin letters, and their Italian and Latin meanings are given, and some proverbs are written wrong or incomplete shows that similar to proverbs written in Latin letters, proverbs written in Arabic letters are also most probably written by a foreigner. The proverbs written in Latin letters are studied by G. Hazai in year 1982, but proverbs written in Arabic letters are not included to that study. The subject of this article mentions about the proverbs written in Arabic letters in the Journal sheet between 68v and 92r. These proverbs are also considered in perspective of which are being used at the present time, which have been changed during time and which are being forgotten. This consideration is done by scanning the proverb studies of Aksoy, Tülbentçi and Eyüboğlu. Furthermore, same and similar proverbs which are written in Arabic letters and Latin letters are given in the final part of this article.

STRUCTURED ABSTRACT

Proverbs are verbal culture artifacts which fairly represent the culture, customs and traditions, life style and mentality of a nation. Therefore, compilation of proverbs have been done by Turkish and foreign researchers. As it could be ascertained till today, the first work which is written by western researches and contains Turkish proverbs is Bartholomæo Georgieuz's small scaled book "De Tvrcarvm Moribvs Epitome" dated 1544. This Booklet has been written in Latin language and contains information about various topics of Turkish people. There is Turkish-Latin dictionary, pray texts, dialogue texts and other information about Turkish people in the Booklet. The proverb "Iazılan Gelur başına (Yazılan gelir başına)" is given in the section where information is given about Dervishes (Georgieuz, 1544: 25). It is observed that the number of Works about Turkish people and Turkish language written by western researchers increased in 17 th and 18 th centuries. Hieronymus Megiser's book "Polyglottos: hoc est: Proverbia et Sententiae complurium linguarum" dated 1605, Giovanni Battista Montalbano's book "Turcicae linguae per terminos latinus educta Syntaxis in usum eorum qui in Turciam missiones subeunt ad nutum sacrae congregationis de propoganda fide" dated 1632 and J. Hrabskius's

book “Proverbia quaedam Arabica, Persica, & Turcica: In Gratiam Praedictarum Linguarum Cultorum Edita” dated 1655 are some examples of these Works. There is a Work, which can be qualified as Journal and consists of XII+111+19 leaves, is located in Dresden Library Mscr. Dresd. Ea. 224 and dated 1689. The author of the Work is unknown but it is registered to Moritz Georg Weideman (1686-1743). According to the catalog “Catalogus Codicum Manuscriptorum Orientalium Bibliothecae Regiae Dresdensis” written by Heinrich Leberecht Fleischer in 1831, the Journal consists of 8 chapters and diwani and nask calligraphy is being used. Moreover, according to H. L. Fleisher the 1st chapter (1v-50v) contains various letter examples, the 2nd chapter (51r-59r) contains articles about various topics, the 3rd chapter (60r-66r) contains a story, the 4th chapter (68v-92r) contains Turkish proverbs written in arabic letters and their meanings in Latin and Italian languages, the 5th chapter (92v-94v) contains two letters, the 6th chapter (95v-110r) contains a story, 7th chapter (101r-102r) contains a mukataa example and the 8th chapter (102v-111v) contains Turkish proverbs written by using Latin letters. The title of the chapter which consists of proverbs written in Arabic letters is “Proverbia turcica cum versione italica et latine” and the title of the chapter which consists of proverbs written in Latin letters is “Iterum Proverbia turcica, quorum major pars latinis literis scripta est”. Number of proverbs written in Latin letters is 223 but 4 of them are written twice. Proverbs written in Arabic letters are in “v” side of leaves, and their Italian and Latin meanings are in “r” side of leaves in two seperated columns. Left side of the pages which contains proverbs written in Arabic letter is being left empty. Reason of this can be understood in 91v. Turkish pronunciations of the last two proverbs written in Latin letters is given in the left side of 91v. In 68th leaf there exist 14, in 69th leaf there exist 17, in 70th leaf there exist 17, in 71st leaf there exist 19, in 72nd leaf there exist 17, in 73rd leaf there exist 15, in 74th leaf there exist 17, in 75th leaf there exist 17, in 76th leaf there exist 16, in 77th leaf there exist 17, in 78th leaf there exist 15, in 79th leaf there exist 16, in 80th leaf there exist 15, in 81st leaf there exist 16, in 82nd leaf there exist 14, in 83rd leaf there exist 16, in 84th leaf there exist 14, in 85th leaf there exist 16, in 86th leaf there exist 17, in 87th leaf there exist 16, in 88th leaf there exist 18, in 89th leaf there exist 16, in 90th leaf there exist 17 and in 91st leaf there exist 16 proverbs.

G. Hazai in his paper “Eine türkische Sprichwörtersammlung in Lateinschrift” has studied the Turkish proverbs written in Latin letters in 102v-111v leaves, and has not included the proverbs in leaves 68v-92r. According to our researches there is no study about these proverbs neither in Turkey nor in foreign countries. Aim of this study is to introduce all the proverbs written in Arabic letters in the Journal located in Dresden Library Mscr. Dresd. Ea. 224. Beside, to determine the nowadays usage of these proverbs, they are compared to the proverbs in the proverb books of F.F. Tülbentçi, E. K. Eyüboğlu and Ö.A. Aksoy.

As a result of our study, between the leaves 68v-92r there exist 388 proverbs. If they are not written wrong or incomplete, although they are used as proverbs “Çiftçi eline düşmüş toğan (87v/11)”, “Tilki bazarda ne arar (71v/15)” ve “Deve götine kemeçe mi çalarsın (90v/11)” carry the characteristics of idioms. “Usurdan sonra bir yüsür vardır” in 91v/16 is

a verse, “*Ādemlere söyleş ‘akılları göre*” in 68v/12 belongs to Hz. Ali. The other 383 sayings have the characteristics of proverbs. If the 219 proverbs written in Latin letters which are studied by G. Hazai are added, totally 602 proverbs exist in the Journal.

74 of 383 proverbs in leaves 102v-111v are exactly the same or similar to the proverbs among the proverbs written in Latin letters.

328 of 383 proverbs are exactly the same or similar to the proverbs which are in Tülbentçi’s, Eyüboğlu’s or Aksoy’s books. 55 of the proverbs does not exist none of the books.

It is determined that some words are being written in two different ways:

Bazı kelimelerin yazımında ikilikler tespit edilmiştir:

دشمن (72v / 11) ~ دشمن (73v / 1) “düşman”

کوچق (73v / 6) ~ کوچک (88v / 4) “küçük ~ küçük”

اليك (86v / 7) ~ الوك (87v/15) “el+iñ ~ el+ün” (genitive suffix)

طئلى (69v / 1) ~ طئلو (69v / 12) “tatlı ~ tatlu”

بکنمدیکک (70v / 13) ~ ایشند وکنی (v 87/14) “begenme-dig+ün~işit-düg+ini” (gerundial suffix)

کند و (68v/ 6) ~ کند ی (71v / 3) “kendü ~ kendi”

در (70v / 15) ~ دیرلر (87v / 10) “der ~ dërler”

Some proverbs like *Boğa çalı bulaşınca dolaş* (68v/9), *El yumruğun yemeyen kendi yumruğun* (74v/16), *El eli yur iki el yüzi yüzi* (82v/12), *Er ölür adı kalur at ölür leş kalur meydānı* (86v/4), *Çağlayan dereden geç epeşem dereden dereden geçme* (72v/10) are written wrong or incomplete.

After a word which ends with a vpwel the positional suffix (accusative case) is given as +ni: *İki reyis bir gemi+ni batırur* (74v / 15). “gemini / گمینی”

In a word, after a consonant the third-person singular possessive suffix is written as +ni: *Tilkinün āqıbet gelecek+ni kürkci dükkānidur* (84v / 6). “gelecekni / کله جکنی”

Since sidewise of the pages, that proverbs are written in Arabic letters, are left blank to write them in Latin letters, and their Italian and Latin meanings are given in the next pages shows that similar to the proverbs written in Latin letters, most probably proverbs written in Arabic letters are also written by a foreigner.

Keywords: Turkish proverbs, Dresden Library, compilation, culture, journal

1.Giriş

16. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu ile Batı ülkeleri arasında gelişen siyasi olaylar ve meydana gelen savaşlar -Mohaç Meydan Savaşı (1526)- Batılıların Türklerle ilgili çalışmalarının artmasına neden olmuştur. Batılılar özellikle 16. yüzyıldan itibaren Türkleri daha yakından tanımak, Osmanlı toprakları içinde ticaret ve misyonerlik faaliyetlerinde bulunmak amacıyla Latin harfleriyle çeşitli Türkçe eserler

kaleme almışlardır. Bu eserlerin bazılarında iki veya çok dilli sözlükler, Türkçenin gramer bilgileri, Türkçe diyaloglar, dinî metinler, bilmece, fıkralar ve atasözleri bulunmaktadır.

Her millet, kendine özgü yaşam felsefesini atasözleri adlı küçük kalıplara sığdırmış ve bu küçük ifade birimlerini insan hayatını düzenlemeye araç etmiştir. Ortak kültür birikimleri ile beslenerek meydana gelen ve kültür yoluyla sezilen atasözleri, bir milletin kültür yapısını resimleyen belgelerdir (Erenoğlu, 2007: 1150). Atasözlerinin, içinden çıktıkları toplumların düşünce yapısını yansıtmaları ve kültür mirasını içinde barındırması sebebiyle o toplumla ilgili araştırma yapmak isteyenler için bir araştırma konusu olmuştur. Derleme çalışmalarının Türk ve yabancı kişiler tarafından yapıldığı görülmektedir¹. Türk araştırmacılar kadar Batılıların da Türk atasözleri derlemeleri çok eskiye dayanmaktadır. En eskisi 16. yüzyıla dayanan bu çalışmalarda Latin, Arap veya hem Latin hem de Arap harfli atasözleri verilmiştir. Hatta bu tür eserlerde atasözlerini kendi dillerine, bazılarında ise hem kendi dillerine ve de ikinci bir dile çevirdikleri görülmektedir.

Batılılar tarafından yazılmış ve içinde Türk atasözü barındıran ilk eser tespit edebildiğimiz kadarıyla Bartholomæo Georgieuz'in 1544 tarihli "De Tvrcarvm Moribvs Epitome" adlı küçük çaplı kitabıdır. Bu kitapçık Latince hazırlanmış ve Türkler hakkında çeşitli konularda bilgiler içermektedir. Kitapçığın içinde Türkçe-Latince sözlük, dualar, diyalog metinleri ve değişik konularda Türkler hakkında bilgiler bulunmaktadır. Dervişler hakkında bilgi verdiği bölümde "Yazılan Gelur başına (Yazılan gelir başına)" atasözü verilmiştir (Georgieuz, 1544: 25). 17. ve 18. yüzyılda ise Batılılar tarafından Türkler ve Türkçe ile ilgili hazırlanmış ve içinde Türk atasözleri bulunan eserlerin arttığı görülür. 1605 tarihli Hieronymus Megiser'in "Polyglottos: hoc est: Proverbia et Sententiae complurium linguarum" adlı kitabı², 1632 tarihli Giovanni Battista Montalbano'nun "Turcicae linguae per terminos latinos educta Syntaxis in usum eorum qui in Turciam missiones subeunt ad nutum sacrae congregationis de propoganda fide" adlı kitabı³ ve 1655 tarihli J. Hrabskius'un "Proverbia quaedam Arabica, Persica, & Turcica: In Gratiam Praedictarum Linguarum Cultorum Edita" adlı kitabı⁴ ile Preindl'in Grammaire Turque (Yılmaz ve Demirci, 2016) bunlardan bazılarıdır. Dresden Kütüphanesinde 1689 tarihine ait olduğu kabul edilen, Mscr. Dresd. Ea. 224'te kayıtlı, XII+111+19 varaktan oluşan ve mecmua özelliği taşıyan bir eser bulunmaktadır. Eserin yazarı belli değildir fakat sahibi kayıtlarda Moritz Georg Weideman (1686-1743) olarak geçmektedir. Heinrich Leberecht Fleischer tarafından 1831 yılında hazırlanan "Catalogus Codicum Manuscriptorum Orientalium Bibliothecae Regiae Dresdensis" adlı katalogta mecmuanın 8 bölümden oluştuğu, divani ve nesih hatla yazıldığı belirtilmektedir (s. 34).

H. L. Fleischer'e göre mecmuanın içeriği şu şekildedir:

1. bölüm: 1v-50v arasında çeşitli mektup örnekleri,
2. bölüm: 51r-59v arasında çeşitli konularda yazılar,
3. bölüm: 60r-66r arasında bir hikâye,
4. bölüm: 68v-92r arasında Arap harfli Türk atasözleri ve Latince İtalyanca çevirisi,
5. bölüm: 92v-94v arasında iki mektup,
6. bölüm: 95v-110r⁵ arasında hikâye,

¹ Türkler tarafından yapılan ilk derleme çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Çiçekler ve Çiçekler (2018). "Berlin Devlet Kütüphanesinde Bulunan XVII. Yüzyıla Ait Bir Mecmuadaki Türk Atasözleri Derlemesi" *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*. Güz 2018 (18). ss. 341-351.

² Latin harfleriyle yazılmış 101 atasözü vardır.

³ Latin harfleriyle yazılmış 144 atasözü vardır.

⁴ Arap harfleriyle yazılmış 9 atasözü vardır.

⁵ Hikâye 95v - 99r arasındadır. Fleischer varak numaralarını yanlış vermiştir.

7. bölüm: 101r-102r arasında mukataa örneği,

8. bölüm: 102v-111v arasında Latin harfli Türk atasözleri.

Kütüphane kayıtlarında eserin dili Farsça ve Türkçe diye belirtilmiştir. Eserin içinde tarih kaydının bulunmaması sebebiyle kesin tarihi bilinmemektedir. G. Hazai “Eine türkische Sprichwörtersammlung in Lateinschrift.” adlı makalesinde mecmua ile ilgili kısa bir bilgi verdikten sonra 8. bölümde bulunan atasözlerini tanıtmış ve Ö. Asım Aksoy’un “Atasözleri Sözlüğü I.” ve “Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler I.”; F. F. Tülbentçi’nin “Türk Atasözleri ve Deyimleri” ve M. N. Özön’ün “Türk Ata Sözlere” adlı kitaplarını tarayarak günümüzdeki kullanımlarını vermiştir⁶.

G. Hazai (1982: 264) makalesinde Dresden kütüphane yetkilisi H. Deckert’in kendisine mecmuanın tarihi hakkında şu bilgileri verdiğini belirtir: “Eserin içerisinde eserin yazıldığı tarih ile ilgili bir bilgi yoktur. Fakat eserin içinde geçen bir anlatıda 1689 tarihi verilmiştir⁷. Yazmanın kapağında sahibinin – Mscr. Dresd. Ea. 175 numaralı yazmada da olduğu gibi - Moritz Georg Weideman (1686-1743) olduğu yazılıdır. Fleischer, hazırlamış olduğu Dresden Kütüphanesi Doğu Yazmaları Kataloğunda bu eserin de içinde olduğu 49 yazmanın kopyasının Weideman tarafından 1728 ile 1732 yılları arasında Viyana’da satın alındığını yazar. Bununla birlikte H. L. Fleischer, Weideman’ın satın almış olduğu bütün el yazmalarını özelliklerine göre bu katalogda tanıtır. Eserin tahmini olarak 1689 ile 1728 tarihleri arasında yazılmış olabileceğini belirtir. H. L. Fleischer’e göre eserin sonundaki atasözleri diğer bölümlerden daha geç bir tarihte ve muhtemelen Weideman tarafından yazılmıştır.”

Mecmuanın içinde biri Arap diğeri de Latin harfli olmak üzere iki farklı yerde atasözleri vardır. Arap harfli atasözleri 68v – 92r varakları arasında olup başlığı “Emsäller Türkçe ve İtalyanca ve Latince Tercümesi ile” şeklindedir. H. L. Fleischer, Catalogus Codicum Manuscriptorum Orientalium Bibliothecae Regiae Dresdensis adlı eserinde Arap harfi atasözlerine “Proverbia turcica cum versione italica et latine” başlığını vermiştir. Latin harfli atasözleri ise 102v-111v varakları arasındadır ve Fleischer tarafından “Iterum Proverbia turcica, quorum major pars latinis literis scripta est” başlığı verilmiştir⁸. Latin harfli atasözleri 223 tanedir fakat 4 atasözü iki defa yazılmıştır⁹. Arap harfi atasözleri varakların ‘v’ yüzünde, İtalyanca ve Latincesi ise iki ayrı sütun hâlinde ‘r’ yüzündedir. Arap harfli atasözlerinin yazılı olduğu sayfaların sol tarafları boş bırakılmıştır. Bunun nedeni 91v’de anlaşılmaktadır. 91v’de son iki atasözünün karşısına Latin harfleriyle Türkçe okunuşları da yazılmıştır. Weideman, Arap harfli atasözlerinin karşısına Latin harfleriyle Türkçe okunuşlarını da yazmak amacıyla boş bırakmış olmalıdır. G. Hazai “Eine türkische Sprichwörtersammlung in Lateinschrift.” adlı makalesinde 68v - 92r varakları arasındaki atasözlerini makalesinin konusu dışında bırakmış ve tanıtmamıştır. Yapmış olduğumuz araştırmalarda bu atasözleriyle ilgili Türkiye’de ve yurt dışında çalışma tespit edilememiştir. Bu çalışmanın amacı mecmua içindeki G. Hazai tarafından yapılmamış olan 68v - 92r varakları arasındaki atasözlerini de inceleyerek Dresden Kütüphanesi Mscr. Dresd. Ea. 224’te kayıtlı mecmua içindeki bütün Arap harfli atasözlerini ortaya çıkararak araştırmacıların istifadesine sunmaktır.

⁶ G. Hazai’nin taramış olduğu eserlerin tam künyesi: Aksoy, Ö. Asım (1971). *Atasözleri Sözlüğü I*. Ankara: TDK; Aksoy, Ö. Asım (1969). *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler I*. Ankara: TDK; Tülbentçi, F. F. (1963). *Türk Atasözleri ve Deyimleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi ve Özön, M. N. (1952). *Türk Ata Sözlere*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

⁷ Mecmua içinde geçen bir mukataa kaydında H.1068 (M. 1658) tarihinin de verilmiş olduğu H. Deckert tarafından görülmemiştir. Mecmua içinde değişik tarihlerin verilmiş olması eserin yazılış tarihi ile ilgili akıllarda kuşku uyandırmaktadır.

⁸ Latin harfli atasözleriyle ilgili G. Hazai’nin çalışması için bakınız: Hazai, G. (1982), “Eine türkische Sprichwörtersammlung in Lateinschrift”, *Studia Turcologica Memoriae Alexii Bombaci Dicata. Instituto Universitario Orientale Seminario Di Studi Asiatici Series Minor XIX*, Napoli:263-277.

⁹ *Oghlan aghlamaindzie meme vyrmezle* (105r/106v), *Tauschana kacz, tazyja tüt* (105r/106v), *Ghurbetlykda oegienmeki hamamdâ türkiüy irlamak ghıby* (104v/105v), *Oelmisch a’rab, azad eylemisch* (105r/106v).

Çalışmamızda atasözleri verilirken mecmua içindeki sıralamaya bağlı kalınmıştır. Atasözlerinin karşılıklarına günümüzdeki kullanım şekilleri verilmiştir. Atasözlerinin günümüzdeki şekilleri için öncelikle F.F. Tülbentçi'nin "Türk Atasözleri ve Deyimleri" adlı eseri taranmıştır. Bu eserde tespit edilemeyenler için E. Kemal Eyüboğlu'nun "Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler I-II" adlı eseriyle Ö.A. Aksoy'un "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (I)" ve "Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler" adlı eserleri taranmıştır. Bu eserlerde de tespit edilemeyenler için "Tespit edilememiştir" ibaresi yazılmıştır. Bazı kelimelerin yanlış yazılmış olması sebebiyle doğru şekilleri tarafımızdan dipnotta belirtilmiştir. Atasözü içinde sövgü sözü varsa bu kelimenin ilk hecesindeki ünlü yerine * işareti kullanılmıştır. Okunuşunda tereddüt ettiğimiz kelimelerde dipnot verilerek Arap harfli yazımları da verilmiştir. Arap harfli atasözlerinden sonra mecmuadaki Arap harfli atasözleri ile Latin harfli atasözlerinden aynı veya benzer olanlar tespit edilmiştir.

2.Mecmua İçindeki Arap Harfli Türk Atasözleri ve Karşılaştırılması

Varak numarası: 68 v		
1	Cümlenüñ başı şabırdur	Sabır ile her şey olur. (Tülbentçi, 1963: 321)
2	Güç-ile güzellik olmaz, muhabbet iki başdan gerek	Zorla güzellik olmaz (Tülbentçi, 1963:401); Muhabbet iki baştan olur. (Tülbentçi, 1963: 291)
3	Hayvānuñ alacası taşaradadır insānuñ içerüdedür	Hayvanın alacası dışında olur, insanın alacası içinde olur. (Tülbentçi, 1963: 195)
4	Kesilen baş bitmez şoñ peşimānlık fā'ide etmez	Kesilen baş bir daha bitmez. (Tülbentçi, 1963: 250); Son pişmanlık fayda etmez. (Tülbentçi, 1963: 355)
5	Çırağ dibi karanlık olur, ocağ içinde tutuşur	Çıra dibi karanı (karanlık) olur. (Tülbentçi, 1963: 110)
6	Kartala oğ dokunmuş kendü kanadından	Kartala bir ok değmiş, yine kendi yeleğinden (Tülbentçi, 1963: 151)
7	Tuz ekmek bilmeyen itten kötüdür	Tuz ekmek hakkı bilmeyen itten beterdir (Tülbentçi, 1963: 360)
8	Téz biten téz iter	Tez binen tez iner / Tez giden tez yorulur. (Tülbentçi, 1963: 356); Tez kabaran tez söner (Aksoy, 2009: 195)
9	Boğa çalı bulaşınca dolaş ¹⁰	İte dalaşmadan çalıyı dolaşmak yeydir. (Tülbentçi, 1963: 225)
10	Yılanuñ sevmediği yarpuz burnı dibinde biter	Kuzunun sevmediği ot burnunda biter. (Tülbentçi, 1963: 275); Keçinin sevmediği ot karşısında biter. (Tülbentçi, 1963: 244)
11	'Āriyeti ata binen téz iner	Ariyeti ata binen tez iner. (Tülbentçi, 1963: 49)
12	Ādemlere söyleş 'aқılları göre	İnsanlarla anlayacakları şekilde konuşunuz ve anladıkları şeyleri söyleyiniz. (Buhari, İlim: 49)
13	Kepenek altında er yatar	Kepenek altında er yatar (Tülbentçi, 1963: 249)
14	Tatlı ye tatlı söyle	Tatlı ye tatlı söyle. (Eyüboğlu, 1973: 224)

Varak numarası: 69v		
1	Tatlı dil yerden yılanı çıkarur	Tatlı dil yılanı delikten çıkarır. (Tülbentçi, 1963: 352)
2	Şabr selāmet evmek melāmet	Sabır selāmettir ivmek melāmet. (Tülbentçi, 1963: 321)
3	Haleb onda ise arşun bunda	Halep orada ise arşın burada (Tülbentçi, 1963: 190)
4	Kurı yanında yaş da yanar	Kurunun yanında yaş da yanar (Tülbentçi, 1963: 272)

¹⁰ Atasözü yanlış yazılmıştır. "Boğa bulaşmaktan çalıyı dolaşmak yegdür" olmalı.

5	Güç-ile giden köpek av almaz	Gönülsüz köpek av avlamaz. (Tülbentçi, 1963: 179)
6	Şeytan evini yıkmaz	Şeytan kendi evini yıkmaz. (Tülbentçi, 1963: 345)
7	Mızrak çuvala girmez	Mızrak çuvala sığmaz. (Tülbentçi 1963: 289)
8	Düşmen düşmenün hâlimden bilmez	Düşman düşmanın hâlimden bilmez. (Tülbentçi, 1963: 141)
9	Elçiye zevâl olmaz	Elçiye zeval olmaz. (Tülbentçi, 1963: 153)
10	Kırkların birinden kan almışlar cümlesinden akmış	Tespit edilememiştir.
11	Kanı kan-ile yummazlar şu-y-ile yumarlar	Kanı kan ile yumazlar, kanı su ile yuyarlar (Tülbentçi, 1963: 233)
12	Bal bal demekle ağız tatlı olmaz	Bal bal demekle ağız tatlanmaz. (Tülbentçi, 1963: 70)
13	Eşege semeri yük olmaz	Eşege semeri yük değil. (Tülbentçi, 1963: 159)
14	Oğlan ağlamayınca meme vèrmezler	Oğlan ağlamayınca meme vermezler. (Tülbentçi, 1963: 303)
15	Baş gidince ayak pâydar olmaz	Baş gidicek payidar olmaz ayak (Tülbentçi, 1963: 73)
16	Karınca kanatlandukça zevâli yakındur	Karınca kanatlanması zevaline işaretir (Tülbentçi, 1963: 239)
17	Gün günden kıtlu olur	Gün günden yey olsun (Tülbentçi, 1963:185)

Varak numarası: 70v

1	Yüzine göre şabancasın ur	tespit edilememiştir
2	Ālet işler el ögünür	Ālet işler el övünür. (Tülbentçi, 1963: 38)
3	Demir tavında yapışur	Demir tavında dövülür. (Tülbentçi, 1963: 123)
4	Ağır başınca yeyni kalkar	Ağır basar yeğni kalkar. (Eyüboğlu, 1973: 5) Ağır başınca yiğit kalkar (Tülbentçi, 1963: 26)
5	Yalnız bir elün şadâsı çıkmaz	Yalnız elin şakırtısı olmaz. (Tülbentçi, 1963: 278)
6	İki cânbâz bir ipde oynamaz	İki cambaz bir ipde oynamaz. (Tülbentçi, 1963: 213)
7	Çok nâz 'âşıkı uşandurur	Çok naz âşık usandırır. (Tülbentçi, 1963: 113)
8	Eşegi s*ken osuruğını katlanır	Eşegi tımarlayan osuruğuna katlanır. (Tülbentçi, 1963: 160)
9	Kavarayla yumurta boyanmaz	Osurukla boya boyanmaz. (Tülbentçi, 1963: 307)
10	Açuk boğaz aç kıalmaz	Açık boğaz aç kıalmaz. (Tülbentçi, 1963: 21)
11	Yorganına göre ayağını uzat	Ayağını yorganına göre uzatmalı. (Tülbentçi, 1963: 62)
12	Ak koyunu gören dolu yağ şanar	Ak koyunu gören içi dolu yağ şanır. (Tülbentçi, 1963: 30)
13	Begenmedigün taş baş yarar	Beğenmediğin taş baş yarar (Tülbentçi, 1963: 77)
14	Düşmenün karınca ise merdâne bak	Düşman karınca ise kendini merdane bil. (Tülbentçi, 1963: 141)
15	Kedi ciğeri görüp yetişemez bugün orucdur der	Kedi ciğere yetişemezse bugün oruç dermiş. (Tülbentçi, 1963: 244)
16	Beni ısıdacak güneşi doğuşından bilürüm	Tespit edilememiştir.
17	Gün doğmadan neler doğar	Gün doğmadan neler doğar. (Tülbentçi, 1963: 184)

Varak numarası: 71v

1	Şağır olan hayvân pek anırgan olur	Tespit edilememiştir.
2	Cânı acıyan eşek atdan yügrük olur	Canı yanan eşek attan yürük olur. (Tülbentçi, 1963: 102)

3	Ƙarga keklige yetişince kendi yürüyüşini unuttı	Karga keklığı taklit ederken yürüyüşünü şaşırmış (Tülbentçi, 1963: 238)
4	Çok arpa atı çatladur	Çok arpa atı çatlatır. (Tülbentçi, 1963: 113)
5	Şakal başa fedā olsun	Sakal başa kurban olsun (Tülbentçi, 1963: 324)
6	Yügrük at yemini arturur	Yürük at kendi yemini artırır. (Tülbentçi, 1963: 392)
7	Zamān-ile şamanı şatar	Zaman saman satar / Zaman samanı satar. (Tülbentçi, 1963: 396)
8	‘Ārif olan kıylden anlar	Adam olana bir söz yeter. (Tülbentçi, 1963: 22)
9	Têz giden têt zorulur	Tez giden tez yorulur. (Tülbentçi, 1963: 356)
10	Deveden büyük fil var	Deveden büyük fil var. (Tülbentçi, 1963: 127)
11	Çepik kuş iki ayağından tutulur	Çevik kuşu iki ayağından tutulur. (Tülbentçi, 1963: 110)
12	Kelle sağ olsun cihānda bir külāh eksik degül	Kelle sağ olsun cihanda bir külâh eksik değil. (Tülbentçi, 1963: 247)
13	Eski şehre yeni ‘âdet	Eski şehre yeni âdet. (Tülbentçi, 1963: 158)
14	Ƙurduñ adı çıkmış tilki baş keser	Tilki vardır baş keser, kurdun adı yamadır. (Tülbentçi, 1963: 357)
15	Tilki bāzārda ne arar	Tespit edilememiştir.
16	Ēvmekle menzil alınmaz	Acele ile menzil alınmaz. (Tülbentçi, 1963: 18)
17	Damladan kaçarken doluya uğraduk	Yağmurdan kaçarken doluya tutuldu. (Tülbentçi, 1963: 376)
18	Ƙızıl aqçe ile ‘arifāneye Ƙarışma	Tespit edilememiştir.
19	Tavşan tağa küşmiş ¹¹ tağun haberi yok	Tavşan dağa küsmüş, dağın haberi olmamış. (Tülbentçi, 1963: 352)

Varak numarası: 72v		
1	Aş tuz-ile tuz iz’an-ile	Aş tuz ile tuz oranı ile. (Tülbentçi, 1963: 52)
2	Danışik-ile tağ aşılır	Danışan dağı aşmış. (Tülbentçi, 1963: 119)
3	Şabr-ile Ƙoruk halvā olur dut yaprağı atlas	Sabır ile koruk helva olur. (Tülbentçi, 1963: 321)
4	Vakitsiz kuş uçmaz	Vakitsiz gül açmaz / Vakitsiz horoz bile ötmaz. (Tülbentçi, 1963: 369)
5	Tavşana kaç tazıya tut	Tavşana kaç, tazıya tut. (Tülbentçi, 1963: 353)
6	Açma sırrını dostuñ dostuñ dostı vardır	Sırrını açma dostuna, o da söyler dostuna. (Tülbentçi, 1963: 333)
7	Serçeden ƘorƘan darı ekmez	Serçeden korkan darı ekmez. (Tülbentçi, 1963: 331)
8	Eski papucı dama atarlar	Eski süpürgeyi dama atarlar (Tülbentçi, 1963: 157)
9	Ƙan eyle kânün eyleme	Kan eyle, kanun eyleme. (Tülbentçi, 1963: 233)
10	Çağlayan dereden geç epsem dereden dereden ¹² geçme	Tespit edilememiştir.
11	Bin dostdan bir düşmen çokdur	Dost bin ise azdır, düşman bir ise çoktur. (Tülbentçi, 1963: 136)
12	Yüksege otur alçağa nazar eyle	Tespit edilememiştir.
13	Şer’-ile kesilen parmak acımaz	Şeriatin kestiği parmak acımaz. (Tülbentçi, 1963: 344)
14	Demir çinemege çelikden diş gerek	Tespit edilememiştir.
15	Gereken gerekmez neki bir gün gerek olur	Gereği gerekmez iken bir gün gerek olur. (Tülbentçi, 1963: 176)
16	İşini fikr eyle andan işle	Tespit edilememiştir.

¹¹ Doğrusu “küsmiş” olmalı.

¹² “dereden” iki defa yazılmıştır.

17	Deryāya balık şatılmaz	Tespit edilememiştir.
Varak numarası: 73v		
1	‘Âkil düşmen ‘aķılsız dostdan yegdür	Akıllı düşmandan korkma deli dosttan kork. (Tülbentçi, 1963: 32)
2	Görünen köye kılavuz lâzım degül	Görünen yol kılavuz istemez. (Tülbentçi, 1963: 180)
3	Eķall ekşere tâbi’dür	Az çoğa tabidir. (Tülbentçi, 1963: 64)
4	Ķarda yüri izini belürtme	Āşık olan karda gezer izini belli etmez. (Tülbentçi, 1963: 53)
5	Öküz öldi çift bozuldı	Öküz öldü ortaklık ayrıldı. (Tülbentçi, 1963: 310)
6	Küçük ¹³ taş baş yarar	Küçük taş baş yarar. (Tülbentçi, 1963: 275)
7	ŞanmadıĶun yerden tavşan çıkar	UmmadıĶın delikten tilki çıkar. (Tülbentçi, 1963: 364); UmmadıĶın yerden yılan çıkar. (Tülbentçi, 1963: 364)
8	Yalnız taş divār olmaz	Yalnız taş duvar örmez. (Tülbentçi, 1963: 378)
9	Avcı avda yolcu yolında gerek	Avcı avında gerek yolcu yolunda. (Tülbentçi, 1963: 59)
10	Yukarı tüküren yüzine tükürür	Rüzgāra tüküren yüzüne tükürür. (Tülbentçi, 1963: 320)
11	Bir yol sürçen atun boynını urmazlar	Bir sürçen atın ayaĶı kesilmez. (Tülbentçi, 1963: 89)
12	Her kim yār gerek zahmeti ihtiyār gerek	Tespit edilememiştir.
13	AĶlamak ile yār ele girmez fiñ fiñ elde sim ü zer gerek şayasin çin çin	Tespit edilememiştir.
14	Sen kazar sen ye Ķarmanda kaķır ürkütme	Sen kazar, sen ye. (Tülbentçi, 1963: 329)
15	Et ne kazar arık ise ekmek üstünde yaraşur	Et ne denlü arık olsa ekmek üstünde yaraşır. (Tülbentçi, 1963: 161)

Varak numarası: 74v		
1	Varam gelem senün için iş bitürem cânım için	Tespit edilememiştir.
2	Tāli’ olmayınca başda rastık ne arar kaşda	Talih yār olmayınca elden ne gelir. (Tülbentçi, 1963: 349)
3	Yükün tut bācın al	Yükünü bul da bācını al (Tülbentçi, 1963: 392)
4	Od düşdüĶi yerde yanar	Ateş düşdüĶü yeri yakar. (Tülbentçi, 1963:58)
5	Övkeyle kaķkan ziyān ile oturur	Öfke ile kalkan ziyan ile oturur. (Tülbentçi, 1963: 309)
6	Şeremetün doĶanı var dēsünler	Tespit edilememiştir.
7	Kesmedigün eli öp başına ko	KesmediĶin eli öp başına ko. (Tülbentçi, 1963: 250)
8	Ķuşuna göre kuyruĶı	Her kuşun kanadına göre olur kuyruĶu. (Tülbentçi, 1963: 200)
9	Deliye taş andurma	Deliye taş andırma. (Tülbentçi, 1963: 122)
10	Zamān saņa uymaz ise sen zamāna uy	Zaman sana uymazsa sen zamana uy (Tülbentçi, 1963: 396).
11	Yılanun kuyruĶını başma şoķmasun seni	Uyuyan yılanın kuyruĶuna basılmaz (Yurtbaşı, 2013a: 700).
12	DoĶan etsiz olmaz	Tespit edilememiştir.
13	Kişi kendüye çıkkanı bilmek gerek	Kişi miktarın bilmek gerek. (Tülbentçi, 1963: 258)

¹³ Arap harfli yazılışı: كوچق

14	Bir urmak ile ağaç yıkılmaz	Bir vurmakla ağaç devrilmez. (Tülbentçi, 1963: 90)
15	İki reyîs bir gemini ¹⁴ batırur	Bir gemiyi iki reis batırır. (Tülbentçi, 1963: 86)
16	El yumruğun yemeyen kendi yumruğun ¹⁵	El yumruğu yemeyen kendi yumruğunu Bozdağın armudu sanır. (Tülbentçi, 1963: 151); El yumruğu yemeyen kendi yumruğunu değirmen taşı sanır. (Tülbentçi, 1963: 151)
17	Ne severüm yârimi ne şorarum hâlini	Ne severim yârimi, ne anarım adını. (Tülbentçi, 1963: 298)

Varak numarası: 75v		
1	Veresiye şarâb içen iki kerre serhōş olur	Veresiye şarap içen iki kere sarhoş olur. (Tülbentçi, 1963: 372)
2	Paşmak balçüksüz olmaz	Başmak balçüksüz olmaz. (Tülbentçi, 1963: 76)
3	Deşsiz hâtır için baykuş bâzâra gitmez	Tespit edilememiştir.
4	Şarığun ağardığına bakma şabunu veresiyedür	Sarığın ağardığına bakma, sabunu veresiye. (Tülbentçi, 1963: 327)
5	Dişün ağrıduğı yere dil dokunur	Dişin ağrıdığı yere dil dokunur. (Tülbentçi, 1963: 132)
6	Köpegün ağzını kemük dutar	İt ağzın kemik tutar (Tülbentçi, 1963: 224)
7	Kuşuna göre yuvası aşına göre du'ası	Tespit edilememiştir.
8	Yolu yol ile ormanı balta ile	Yolu yol ile ormanı balta ile keserler. (Tülbentçi, 1963: 391)
9	Erteye kalan kazadan korkma	Erteye kalan kazadan korkma. (Tülbentçi, 1963: 156)
10	İt ürür kervân geçer	İt ürür, kervan geçer. (Tülbentçi, 1963: 224)
11	Edepsizden yüziñ şuyın satın al	Edepsizden ırzını satın al. (Tülbentçi, 1963: 144)
12	Zor oyunu bozar	Zor oyunu bozar. (Tülbentçi, 1963: 401)
13	Domuz domuzu çalmaz	Domuz domuzu çalmaz. (Tülbentçi, 1963: 135)
14	Senden başını eg büyük olana	Tespit edilememiştir.
15	Senden devletli olan-ile ortak olma	Senden devletli ile ortak olma. (Tülbentçi, 1963: 330)
16	Senden kuvvetli olan-ile tutuşma	Senden kuvvetli ile tutuşma. (Tülbentçi, 1963: 330)
17	Senden bir kalbur şamanı olan-ile mücâdele etme	Tespit edilememiştir.

Varak numarası: 76v		
1	Kurđ mahallesinde av etmez	Kurt komşusunu yemez. (Tülbentçi, 1963: 271); Kurt komşusunu incitmez. (Tülbentçi, 1963: 271)
2	Devletliye degnek fakîre cerîme	Tespit edilememiştir.
3	Mürüvete endâze olmaz	Mürüvete endaze olmaz. (Tülbentçi, 1963: 293)
4	Senden büyük olan-ile şarımsak ekme	Tespit edilememiştir.
5	Boş torbayla at tutulmaz	Boş torba ile at tutulmaz. (Tülbentçi, 1963: 94)
6	Öküze boynuzu yük degil	Öküze boynuzu yük değil. (Tülbentçi, 1963: 310)
7	İki kedi bir arslana yeter	İki kedi bir arslana pes dedirir. (Tülbentçi, 1963: 214); İki kedi bir arslana yeter. (Tülbentçi, 1963: 214)
8	Yatan arslandan gezen tilki yegdür	Yatan aslandan gezen tilki yeydir. (Tülbentçi, 1963: 382)

¹⁴ Arap harfli yazılışı: كمينی

¹⁵ Atasözü eksik yazılmıştır.

9	Yatan yılanın kuyruğunu başma	Uyuyan yılanın kuyruğuna basılmaz (Yurtbaşı, 2013a: 700).
10	İki deliye bir uşlı kômışlar	İki deliye bir uslu koymuşlar. (Tülbentçi, 1963: 214)
11	Deve boynuzını arar-iken kulağını yitürdi	Deve boynuz ararken kulaktan olmuş. (Tülbentçi, 1963: 126)
12	Şu uyur düşmen uyumaz	Su uyur, düşman uyumaz. (Tülbentçi, 1963: 339)
13	Bozaya bozulmağdan şaraba yıkılmağ yegdür	Tespit edilememiştir.
14	Çoban istedikden şonra tekeden süd çıkarur	Çobanın gönlü olunca tekeden yağ çıkarır. (Tülbentçi, 1963: 112)
15	Ev danası boğa olmaz	Ev danası öküz olmaz. (Aksoy, 2009: 118).
16	Et hırdal ile şatulur	Tespit edilememiştir.

Varak numarası: 77v		
1	Bunda gemiler boğulur sen şandal nereye gidersin	Bunda gemiler battı, sandalla nereye gidiyorsun? (Tülbentçi, 1963: 97)
2	Kıy akçeye gir bağçeye	Kıysın akçeye, girsin bahçeye. (Tülbentçi, 1963: 254)
3	Araba yağlamayınca yürümez	Araba yağlanmayınca yürümez. (Tülbentçi, 1963: 47)
4	Hamama giren terlemeyince olmaz	Hamama giden terler. (Tülbentçi, 1963: 191)
5	Gel denen yerden dönme	Tespit edilememiştir.
6	Gördüm pilav olmadı döndürdüm lapaya	Tespit edilememiştir.
7	Bal da bir bahası da bir	Bal da bir bahası da bir (Tülbentçi, 1963: 70)
8	Evde tuz cümlesi düz gerek	Tespit edilememiştir.
9	Tütiye şeker doñuza palamud	Tespit edilememiştir.
10	Korçulu düşün şonı hayr olur	Korkulu düşün sonu hayırlıdır. (Tülbentçi, 1963: 262)
11	Yük bac'ından ağlamaz	Yük bac'dan ağlamaz. (Tülbentçi, 1963: 392)
12	Kağma elüñ kapısını kağmasunlar kapunı	Çalma elin kapısını, çalarlar kapını. (Tülbentçi, 1963: 107)
13	Bugünkü yumurta yarınki tavuğdan yegdür	Bu günkü yumurta yarınki tavuktan iyidir. (Tülbentçi, 1963: 96)
14	Yemişin ye ağacın şorma	Yemişi ye ağacı sorma. (Tülbentçi, 1963: 385)
15	Damla damla göl olur	Damlaya damlaya göl olur. (Tülbentçi, 1963: 118)
16	Kavilsiz giren haksız çıkar	Pazarsız giren haksız çıkar. (Tülbentçi, 1963: 316)
17	Kâbil şakird üstâd olur üstâda	Kabil şakirt, üstattan üstat olur. (Tülbentçi, 1963: 228)

Varak numarası: 78v		
1	Tekkeyi bekleyen yer çorbayı	Tekkeyi bekleyen çorbayı içer (Tülbentçi, 1963: 354)
2	Şağ öküze çürük şaman ne eylesün	Şağ öküze çürük saman neylesin. (Tülbentçi, 1963: 323)
3	İşden artmaz dişden artar	İşten artmaz, dişten artar (Tülbentçi, 1963: 223)
4	Azı bilmeyen çoğı hiç bilmez	Azı bilmeyen çoğu hiç bilmez. (Tülbentçi, 1963: 65)
5	Müft sirke baldan tatlıdur	Müft sirke baldan tatlıdır. (Tülbentçi, 1963: 292)
6	Mâl issini söyledür	Mal sahibini söyletir. (Eyüboğlu 1973: 179)
7	Yigidün kemi olmaz meger fakir ola	İnsanın kötüsü olmaz meğerki züğürt ola. (Tülbentçi, 1963: 220)
8	İlkin uran okçudur şonraki uran bokçudur	İlk vuran okçudur. (Tülbentçi, 1963: 216)

9	Yeyen bilmez doğrayan bilir	Yiyen bilmez, doğrayan bilir. (Tülbentçi, 1963: 385)
10	‘Avrat evi yapar ‘avrat evi yıkar	Kadın var ev yapar, kadın var ev yıkar. (Tülbentçi, 1963: 230)
11	At uğurlandıktan sonra sen kapusını kaparsın	At çalıdıktan sonra ahırın kapısını kapar. (Tülbentçi, 1963: 55)
12	Ölü eşek bulduñ na‘lın çıkarmak istersin	Ölmüş at arar nalını sökmeye. (Tülbentçi, 1963: 311)
13	Fakîriñ oğlı olmağdan devletlüye kul olmağ yegdür	Devletsiz oğlun olmaktan, devletliye kul olmak yeydir. (Tülbentçi, 1963: 128)
14	Veresiye du‘a kabul olmaz	Tespit edilememiştir.
15	Şayılı koyunu kırd alır	Sayılı koyunu kurt kapmaz. (Tülbentçi, 1963: 328)

Varak numarası: 79v		
1	Aşçı dükkanda akçeğe göre kıotarlar	Tespit edilememiştir.
2	Yitügin yitüren anası kıarında arar	Tespit edilememiştir.
3	Demircinüñ sermayesi kömürden gerek	Demirciden kömür alınmaz. (Tülbentçi, 1963: 123)
4	Eski panbuğ bez olmaz	Eski pamuktan bez, kötü demirden kılınc olmaz. (Tülbentçi, 1963: 157)
5	Her kimün bağı var yüreginde dağı var	Kimin dağda bağı var, yüreginde dağı var (Eyüboğlu, 1973: 3161)
6	Kepenege gümüş düğme yakışmaz	Tespit edilememiştir.
7	Bayramda güzel seven aldanur	Tespit edilememiştir.
8	İki müşteri bir kurulmuş çiftten ¹⁶ yegdür	Tespit edilememiştir.
9	Akmaz ise damlar	Akmasa da damlar (Eyüboğlu, 1973:8)
10	Dişi kuşdur yuva yapan	Yuvayı yapan dişi kuştur. (Tülbentçi, 1963: 392)
11	Erenler nakde du‘ayı kılmışlar	Erenler hazıra kılmış duayı. (Tülbentçi, 1963: 155)
12	Devletliye dokun geç fukarādan şakın geç	Zengine dokun geç, züğürtten sakın geç (Tülbentçi, 1963: 399)
13	Bin fikir bir borç ödemez	Bin tasa bir borç ödemez. (Tülbentçi, 1963: 83)
14	Dilencinüñ yüzi kara torbası töludur	Dilencinin yüzi kara torbası dolu. (Eyüboğlu, 1973: 72)
15	Bal tutan parmağın yalar	Bal tutan parmağını yalar. (Tülbentçi, 1963: 70)
16	Borcuñ yoğ ise kefil ol, işüñ yoğ ise şahid ol	İşin yoksa şahit ol, paran varsa kefil ol. (Tülbentçi, 1963: 223)

Varak numarası: 80v		
1	At binenüñ kılıc kuşananuñ	At binenin, kılıc kuşananın. (Tülbentçi, 1963: 54)
2	Deliye her gün bayramdur	Deliye göre her gün bayram (Tülbentçi, 1963: 122)
3	Deveye şordılar şan‘atıñ nedür kıazzaz tırnağından bellüdür	Devenin marifeti kazazlık, eline ayağına yakışır ya? (Tülbentçi, 1963: 127)
4	Topal ördege yorğa kıaz	Tespit edilememiştir.
5	Sen bilürsin deyinice söz kıalmaz	Sen bilirsin deyinice kavga olmaz. (Tülbentçi, 1963: 329)
6	Gün doğuşundan bellüdür	İyi gün doğuşundan bellidir. (Tülbentçi, 1963: 226)
7	Yanılmayan bir Allāh	Yanılmıyan bir Allah. (Tülbentçi, 1963: 379)

¹⁶ Arap harfli yazılışı: قورلمشچفتدن

8	Yalnızlık başa belâdur	Tespit edilememiştir.
9	Karanlıkda göz kıpılmaz	Karanlıkta göz kırptığını kim bilir. (Tülbentçi, 1963: 237)
10	Kör yanına varduğça sen dahı gözünü bağla	Körün yanına varırsan sen de bir gözünü kapa. (Tülbentçi, 1963: 266)
11	‘Âşıkâ Bağdâd uzak degül	Âşığa Bağdat ırak değildir. (Tülbentçi, 1963: 53)
12	Zahmetsiz bal yenilmez	Zahmetsiz bal yenmez. (Tülbentçi, 1963: 396)
13	Kurd tüyin değışdürür huyın değışdürmez	Kurt tüyünü değıştirir, huyunu değıştirmez. (Tülbentçi, 1963: 271)
14	Kurd kocayınca köpegün masharası olur	Kurt kocayınca köpeğin maskarası olur. (Tülbentçi, 1963: 271)
15	Süd-ile giren cân ile çıkar	Süt ile giren, can ile çıkar. (Tülbentçi, 1963: 342)

Varak numarası: 81v

1	İki karpuz bir koltukda sığmaz	İki karpuz bir koltuğa sığmaz. (Tülbentçi, 1963: 214)
2	Azacık aşın gavgasız başın	Azacık aşım, kavgasız başım. (Tülbentçi, 1963: 65)
3	Bir taş-ile iki kuş urulmaz	Bir taş ile iki kuş vurulmaz. (Tülbentçi, 1963: 90)
4	Deli deliyi dânişmend uluyı	Deli deliyi sever, dânişment uluyu. (Tülbentçi, 1963: 121)
5	‘Arif isen bir gül yeter nâdân isen gir bağçeye	Arif isen bir gül yeter kokmaya, hammal isen gir bahçeye yıkmaya. (Tülbentçi, 1963: 48)
6	Beglere inanma, şuya dayanma, kış gününe inanma, ‘avrat sözine aldanma, atun yügrüğine dayanma	Beylere inanma, suya dayanma, geç günle karı sözüne aldanma. (Tülbentçi, 1963: 81)
7	Tag tag-ile kavuşmaz adam adam ile kavuşur	Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur. (Tülbentçi, 1963: 116)
8	Çok bilen çok yanılır	Çok bilen çok yanılır. (Tülbentçi, 1963: 113)
9	Kız anasından görmeyince sofrayı dōşemez	Kız anasından görmeyince sofrayı kaldırmaz. (Tülbentçi, 1963: 254)
10	Köle çehresi çelebi mizâc	Tespit edilememiştir.
11	Oynaşına inanan ersiz kalur	Oynaşına güvenen ersiz kalır. (Tülbentçi, 1963: 308)
12	Atılan ok girü dönmez eski dost düşmen olmaz	Atılan ok geri dönmez. (Tülbentçi, 1963: 57) Eski dost düşman olmaz. (Tülbentçi, 1963: 157)
13	El için ağlayan gözsüz kalur	El için ağlayan gözsüz kalır. (Tülbentçi, 1963: 150)
14	Her ne şanırsan eşine hep başına gelse gerek	Ne dilersen eşine o gelir başına. (Tülbentçi, 1963: 297)
15	Karaya sabun deliye öğüt ne’ylesün	Karaya sabun, deliye öğüt neylesin (Tülbentçi, 1963: 236)
16	Karğa boğ yemekle deñiz murdar olmaz	İt değıdiğıyle deniz murdar olmaz. (Tülbentçi, 1963: 224)

Varak numarası: 82v

1	Kenarın gör bezin al anasın gör kızın al	Kenarına bak bezini, anasına bak kızını al. (Tülbentçi, 1963: 247)
2	Naşibin var ise gelür Yemenden naşibin yoğ ise düşer dehenden	Nasibinde varsa gelir Yemen’den, nasibinde yoksa düşer dehenden. (Tülbentçi, 1963: 295)
3	Eger dilden gelen elden geleydi gedâlar kılmaya sultân olaydı	Dilden gelen elden gelse her fikara padişah olur. (Tülbentçi, 1963: 130)
4	Baluk avlayanın götü şuda gerek	Balık avlayanın gözü şuda gerek (Eyüboğlu, 1973: 35)

5	Şakınan göze çöp düşer	Esirgenen göze çöp batar. (Tülbentçi, 1963: 156)
6	Yıkılan yıkılanı sever	Yıkılan yıkılanı sever. (Tülbentçi, 1963: 387)
7	Ata bakma dona bakma içindeki cāna bak	Ata bakma dona bakma, içindeki cana bak. (Tülbentçi, 1963: 56)
8	Artuk ekmek göz çıkarur	Artık aş göz mü çıkarır (Tülbentçi, 1963: 51)
9	Gelmek irādet gitmek icāzet	Gelmek iradet, gitmek icazet ile dir. (Tülbentçi, 1963: 174)
10	Konuşmak okumakdan eyüdüür	Konuşmak okumaktan iyidir. (Tülbentçi, 1963: 261)
11	İmam oşurunca cema'at şıçmak ilāzım gelür	İmam osurıcak cemaate sıçmak gerek. (Tülbentçi, 1963: 217)
12	El eli yur iki el yüzi yüzi ¹⁷	El eli yuyar, iki el yüzü yuyar. (Tülbentçi, 1963: 147)
13	Yaramazla yār olma eyülerden eylik öğren	Yaramazla yar olma, iyilerden ibret al. (Tülbentçi, 1963: 380)
14	Adam adamı bir kerre aldudur	Adam adamı bir kere aldatır. (Tülbentçi, 1963: 22)

Varak numarası: 83v

1	Dağ yürümez ise abdal yürüsün	Dağ yürümezse abdal yürür. (Tülbentçi, 1963: 116)
2	Güneşün başı gökde ise yüzi yerdedür	Tespit edilememiştir.
3	Kanadsız kuş uçmaz	Kanatsız kuş uçmaz. (Tülbentçi, 1963: 234)
4	Yerün kulağı vardur	Yerin kulağı var, her sözü işitir. (Tülbentçi, 1963: 387)
5	Tutulmayan oğrı begden doğrı	Tutulmayan hırsız beyden aziz. (Tülbentçi, 1963: 359)
6	Harām harāma gider	Haramdan gelen harama gider. (Eyüboğlu, 1973: 119)
7	Kızım saña dērim gelinim sen eşid	Kızım sana derim, gelinim sen işit. (Tülbentçi, 1963: 255)
8	Gül dikensiz olmaz	Gül dikensiz olmaz. (Tülbentçi, 1963: 184)
9	Hak söz acıdur	Hak söz acıdır. (Tülbentçi, 1963: 189)
10	Dost ile ye iç alışveriş eyleme	Dost ile ye iç, alışveriş etme. (Tülbentçi, 1963: 136)
11	Dost dost mu'āmele dürüst	Dost dostun ayıbını yüzüne söyler. Dost dosttan sır saklamaz. (Tülbentçi, 1963: 136)
12	Gözden irāğ olan gönülde dağı irāğ olur	Gözden irak olan gönülden dahi irak olur. (Tülbentçi, 1963: 182)
13	Divāne-ra kalem nist ¹⁸	Delinin sözü kaleme gelmez. (Tülbentçi, 1963: 122)
14	Yüz vėrdiler Bāliye geldi şıçdı hāliya	Yüz verdik deliye, geldi çıktı (etti) haliya. (Eyüboğlu, 1973: 248)
15	El için çukur kazan kendi boyunca düşer	El için kuyu kazan en iptida kendi düşer. (Tülbentçi, 1963: 150)
16	Çok yaşayan çok bilmez çok gezen çok bilir	Çok yaşayan çok bilmez çok gezen çok bilir (Tülbentçi, 1963: 114)

Varak numarası: 84v

¹⁷ “yüzi” iki defa yazılmıştır. Son kelime “yur” olmalı.

¹⁸ Divāne-ra kalem nist: Divāneye sorumluluk yoktur, ona kalemle bir şey yazılmaz. Bakınız: Kadioğlu, İdris (2016), “Muhîyî ve Hakikat-i Muhammediyye Kasîdeleri, *Littera Turca* 2016 2/1. s. 206.

1	Her ziyān bir fener	Her ziyan bir öğüt olur. (Tülbentçi, 1963: 202)
2	Hārdan gül biter gülden hār biter	Gül dikensiz olmaz. (Tülbentçi, 1963: 184)
3	Öksüz oğlan göbegini kendi keser	Öksüz çocuk göbeğini kendi keser. (Tülbentçi, 1963: 309)
4	Muhibbün şadıķı yegdür kişinün akrabāsından	Sadık dost, akrabadan yeydir. (Tülbentçi, 1963: 322)
5	Her kişi 'aybına kör olur	Kişi kendi ayıbını görmez de elin ayıbını görür. (Tülbentçi, 1963: 258)
6	Tilkinün āķıbet gelecekn ¹⁹ kürkci dükkānidur	Tilkinin dolaşıp geleceği yer, kürkçü dükkānidur. (Tülbentçi, 1963: 357)
7	Münāfıķdan ırağ olan Tanrıya yakındur	Müdaradan irak olan Tanrıya yakın olur. (Tülbentçi, 1963: 292)
8	Mihnet göre göre yarar olur	Tespit edilememiştir.
9	Otuz iki dişden çıkan otuz iki orduya yayılır	Bir ağızdan çıkan bir orduya yayılır. (Tülbentçi, 1963: 84)
10	Bir aķçe vėrdük söyletdük biñ aķçe vėrdük diñdüremėdük	Tespit edilememiştir.
11	Çömlek yuvalandı kapağın buldı	Tencere yuvarlandı kapağını buldu. (Tülbentçi, 1963: 354)
12	Her yoķuşun bir inişi vardur	Her yokuşun bir inişi. (Tülbentçi, 1963: 202)
13	Cān vėrmeyince cānān ele girmez	Can vermeyince canan ele girmez. (Tülbentçi, 1963: 101)
14	Az tama' çok ziyān	Az tamah çok belā getirir. (Tülbentçi, 1963: 65)

Varak numarası: 85v		
1	'Ayıbsız yār isteyen yārsız qalır	Yārsız kalır cihanda ayıpsız yār isteyen. (Tülbentçi, 1963: 380)
2	İnsān insānun āyīnesidür	İnsan insanın aynasıdır. (Tülbentçi, 1963: 219)
3	Koñşu tavuğı koñşuya każ görünür	Komşunun tavuğı komşuya kaz görünür. (Tülbentçi, 1963: 261)
4	At depişür eşek ölür	At tepişir, arada eşek ölür. (Tülbentçi, 1963: 55)
5	Dil esen baş esen	Dil ebsem olsa baş esendir. (Tülbentçi, 1963: 129)
6	Sözi vėrenden alan uşlu gerek	Haberi verenden alan uslu gerek (Eyüboğlu, 1973: 117)
7	Selāmetü'l-insān fī hıfzı'l-lisān ²⁰	Dil süküt ederse baş selāmet bulur. (Tülbentçi, 1963: 129)
8	Kendi düşen ağlamaz	Kendi düşen ağlamaz. (Tülbentçi, 1963: 247)
9	Delinün begi paşası olmaz	Tespit edilememiştir.
10	'Aşkın var ise tağlara düş	Aşkın varsa dağlara düş. (Tülbentçi, 1963: 54)
11	'Araba kırılınca yol gösterici çok olur	Araba kırılınca yolu gösteren çok olur. (Tülbentçi, 1963: 47)
12	Düğün aşu udınca olur	Tespit edilememiştir.
13	Başa yazılan gelür	Başa yazılan gelir. (Tülbentçi, 1963: 74)
14	Haramzāde bāzār bozar helalzāde bāzār yapar	Yaramaz adam pazar bozar, iyi adam pazar yapar. (Tülbentçi, 1963: 380)
15	Yakından küstāh olmakdan ıraķdan müştāk olmak yegdür	Tespit edilememiştir.
16	Doğrı söyleyeni şehirden kovarlar	Doğru söyleyeni şehirden kovarlar. (Tülbentçi, 1963: 133)

¹⁹ Arap harfli geleceknی كله جكنی yazılmıştır.

²⁰ İnsanın selameti dilini tutmasıdır.

Varak numarası: 86v		
1	Yaramaza kendi belâsı yeter	Yaramaza kendi belâsı yeter. (Tülbentçi, 1963: 380)
2	Nâkes ile cömerdüñ harcı birdür	Nekes ile cömerdin harcı bir gider. (Tülbentçi, 1963: 299)
3	Sevenünj kılıyım sevmeyenünj sultânı	Sevenin kuluyum, sevmeyenin sultanı. (Tülbentçi, 1963: 331)
4	Er ölür adı kalur at ölür leş kalur meydânı ²¹	At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır. (Tülbentçi, 1963: 55)
5	Cihânda yâr ol bâr olma	Cihanda yar ol, bâr olma. (Tülbentçi, 1963: 104)
6	Kimine hay hay kimine vay vay	Kimine hay hay kimine vay vay (Tülbentçi, 1963: 256)
7	Elünj evine dolu yağar bizim evine ²² deli yağar	Tespit edilememiştir.
8	Kız kocayınca dâyesin koyınına düşer	Kız kocayınca gayret dayıya düşer. (Tülbentçi, 1963: 255)
9	Kimi yağından yemez kimi yavanından	Kimi yağından yiyemez, kimi yavanından. (Tülbentçi, 1963: 256)
10	Şahibi vërür dellâl vërmez	Mal sahibi razı oldu, tallel kabul etmiyor. (Tülbentçi, 1963: 283)
11	Âdem oldur-ki ikrârından dönmeye	Adam oldur ki sözünden (ikrarından) dönmeye. (Eyüboğlu, 1973: 3)
12	Kişinünj hürmeti kendi elindedür	Kişinin hürmeti kendi elindedir. (Tülbentçi, 1963: 259)
13	Ne ekersen anı biçersin	Ne ekersen onu biçersin. (Tülbentçi, 1963: 297)
14	Egri gemi doğru sefer	Eğri gemi doğru sefer (Tülbentçi, 1963: 114)
15	‘Avratuñ öğüti ‘avratadur	Avradın öğüdü avrada geçer (Yurtbaşı, 2013a: 293)
16	Geçme nâmerd köprüsinden ço aparsun şu seni	Geçme namert köprüsünden ko aparsın su seni. (Tülbentçi, 1963: 13)
17	Adam yanılmağla ma‘rifetlü olur	Adam yanılmakla âlim olur. (Tülbentçi, 1963: 23)

Varak numarası: 87v		
1	Gâfil başı terkide yaraşur	Gafil baş düşmana yaraşır. (Tülbentçi, 1963: 171)
2	Ġurbette ögünmek hamâmda türki yırlamak gibidür	Gurbette ögünmek hamamda şarkı okumağa benzer. (Tülbentçi, 1963: 183)
3	Kör ölür bâdem gözi olur kel ölür sırma saçlı olur	Kel ölür sırma saçlı olur, kör ölür badem gözlü olur. (Tülbentçi, 1963: 246)
4	Cefâyı çekmeyen âdem şefânunj kıdrini bilmez	Cefayı çekmeyen âşık, sefanın kadrini bilmez. (Tülbentçi, 1963: 102)
5	Sipâhiye doğru cevâb timârdan yegdür	Tespit edilememiştir.
6	Yalancı eşitdügini söyleyendür	Yalancı kim? İştittiğini söyleyen (Tülbentçi, 1963: 377)
7	Bayramdan sonra bayram kutlu olsun	Bayramdan sonra mübarek olsun. (Tülbentçi, 1963: 77)
8	Dosta bir yeşil yaprak	Dostluk bir yeşil yapraktır. (Tülbentçi, 1963: 137)

²¹ Atasözü yanlış yazılmış.

²² Arap harfli yazılışı: اوڭنه

9	Toğuz harāmī bir çıplağı şoyamamış	Bir çıplağı bin zırlı soymaz. (Tülbentçi, 1963: 85)
10	Eli boş kapuya varsañ efendi uyur dèrler eliñde bergüzâr olsa gel efendi buyur dèrler	Eli boşa ağa uyur derler, eli doluya ağa buyur derler. (Eyüboğlu, 1973: 89)
11	Çiftçi eline düşmiş toğan	Tespit edilememiştir.
12	Köpek yatduğu yerde işer	Tespit edilememiştir.
13	Gönül mañzumdur gördüğün umar	Gönül masumdur gördüğünü umar. (Tülbentçi, 1963: 179)
14	Kılıç yarası oñulur dil yarası oñulmaz	Kılıç yarası sağalır, lisan yarası sağılamaz. (Tülbentçi, 1963: 251)
15	Elüñ ağzı torba degül ki çeke kâpasın	Âlemin ağzı torba değil ki büzülün (Tülbentçi, 1963: 38)
16	Filân yerün şomunu büyük imiş şaşa ne	Filan yerin somunu büyükmüş sana ne? (Tülbentçi, 1963: 169)

Varak numarası: 88v		
1	Gönül kimi severse güzel olur	Gönül kimi severse güzel odur. (Tülbentçi, 1963: 179)
2	Kaçmak benden tutmak senden	Kaçmak benden, tutmak senden. (Tülbentçi, 1963: 229)
3	Deve deve yerine çöker	Deve yerine deve çöker (Tülbentçi, 1963: 126).
4	Küçük büyür deli uşlanır	Küçükler büyür deliler uşlanır. (Tülbentçi, 1963: 275)
5	Şoluna davul çalarsın	Solağına davul çalar. (Tülbentçi, 1963: 335)
6	Kul hatâsız olmaz hatâ tevbesiz olmaz	Kul hatasız olmaz hata tövbesiz olmaz. (Tülbentçi, 1963: 268)
7	Muħanneş erden 'avrat yegdür	Muħannes erden avrat yeydir. (Tülbentçi, 1963: 291)
8	Kimsenün nasibin kimse yemez	Kimsenin kısmetini kimse yemez. (Tülbentçi, 1963: 257)
9	Anı şanma bihişte dâhıldür olur ²³	Tespit edilememiştir.
10	Türk dânişmend olur adam olmaz	Türk dânişmend olur, adam olmaz. (Eyüboğlu, 1973: 229)
11	Yazıcı kendiye kem yazmaz	Yazıcı kendine kem yazmaz. (Tülbentçi, 1963: 383)
12	Güzden sonra bahâr olur	Kıştan sonra bahar olur. (Tülbentçi, 1963: 254)
13	Ulu sözün tutmayan uluya kalur demişler	Ulu sözü dinlemeyen uluya kalır. (Tülbentçi, 1963: 363)
14	Göre gelen süre gider	Böyle gelir böyle gider (Eyüboğlu, 1973: 48)
15	Hamâmâ giren terler	Hamama giden terler. (Tülbentçi, 1963: 191)
16	Çok gülen çok ağlar	Çok gülen çok ağlar. (Tülbentçi, 1963: 113)
17	Ölürüm gayret ile câhile paşa demezem	Tespit edilememiştir.
18	Kuzğuna güzel kimdür demişler benim yavrumdur demiş	Kuzguna sormuşlar: "Güzel kimdir" "Yavrularımdır" demiş. (Tülbentçi 1963: 275)

Varak numarası: 89v		
1	Söz ayağıyla gelür	Tespit edilememiştir.
2	Şan'at çöp altındadır	San'at çüb altındadır (Eyüboğlu, 1973: 204)

²³ Bu atasözü, Timoteo Agnelli (1688), *Proverbi utili, e virtuosi in lingua araba, persiana, e turca, gran parte in versi, con la loro ispiegatione in lingua latina, & italiana et alcuni vocaboli di dette lingue*. adlı eserinde "Kimde ki zerre deñlü kibir olsa anı şanma behişte dâhıldür olur. // Qında chi zarra danglu chibre olsa. Anı sanma behiscta dacheldur olur." şeklinde verilmiştir. Bu sebeple buradaki atasözünün eksik olma ihtimali yüksektir.

3	Genc bege hıdmet etmek ve kır ata tımār etmek hayli müşkildür	Genç beye hizmet etmek güçtür. (Tülbentçi, 1963: 175)
4	Serr vèrmek olur sırrı 'ayān eylemek olmaz	Ser verip sır vermemeli (Tülbentçi, 1963: 331)
5	Dilünj kemügi yokdur ammā kemügi kırar	Dilin kemiği yok, kemiği kırar. (Tülbentçi, 1963: 130)
6	İsteyenünj bir yüzi kara vèrmeyenünj iki yüzi kara demişler.	İsteyenin bir yüzü, vermeyenin iki yüzü. (Tülbentçi, 1963: 221)
7	'Āşık olan kördür dünyayı dağı kör şanur	Āşık olan kördür. (Tülbentçi, 1963: 53)
8	Çıplak hammāmda yaraşur	İki çıplak bir hamam da yakışır. (Tülbentçi, 1963: 214)
9	Davulunj āvāzı irākdan kaba gelür	Davulun sesi uzaktan hoş gelir. (Tülbentçi, 1963: 120)
10	Adam ikrārından hayvān yularından	Adam ikrarından, hayvan yularından çekilir. (Tülbentçi, 1963: 22)
11	Yaşı at bāzārında şorulur	Yaşı at pazarında sorarlar. (Aksoy, 1998: 468); Yaş, eşek pazarında sorulur. (Tülbentçi, 1963: 381)
12	Bahşiş atunj dişine bakılmaz	Bahşiş atın dişine bakılmaz. (Tülbentçi, 1963: 69)
13	Birinünj tabanını dövmişler vay arkam demiş.	Öksüzü dövmüşler vay arkam demiş. (Tülbentçi, 1963: 310)
14	Sözi fikr eyle de söyle	Sözü fikredip söyle. (Tülbentçi, 1963: 338)
15	Kargayı bülbül yerine mi şatarsın	Kargayı bülbül diye satarlar. (Tülbentçi, 1963: 238)
16	Yiğit meydanda bellü olur	Yiğit meydanda belli olur (Tülbentçi 1963: 389)

Varak numarası: 90v		
1	Yemişi olmayan ağaca taş atmazlar	Yemişi olmayan ağaca taş atmazlar. (Tülbentçi, 1963: 385)
2	Sağa ur dediler ise öldür demediler	Vur dedilerse öldür demediler ya. (Eyüboğlu, 1973: 235)
3	Dünyā dükendir engel dükemez	Dünya tükenir, düşman tükenmez. (Tülbentçi, 1963: 140)
4	Hastaya döşek mi şorarsın	Hastaya döşek sorulmaz. (Tülbentçi, 1963: 194)
5	Her kişinünj bir derdi var degirmencinünj şu	Herkesin bir derdi var, değirmencinin de su (Tülbentçi, 1963: 204)
6	Oķu düriş gice gündüz şıgırlayın olma	Tespit edilememiştir.
7	Ya devlet başa ya kuzgun leşe	Ya devlet başa, ya kuzgun leşe. (Tülbentçi, 1963: 374)
8	Gāh söz gāh saz gāh ses	Tespit edilememiştir.
9	İyilik bilmeyeni adam yerine şayma	İyilik bilmeyen adam, adam sayılmaz. (Tülbentçi, 1963: 226)
10	Gülin isteyen dikenin dağı ister	Gülü seven dikenine katlanır (Tülbentçi, 1963: 113)
11	Deve götine kemeñce mi çalarsın	Tespit edilememiştir.
12	Şokoviceye ²⁴ haķķı degsün ulu ister cehenneme gitsün	Tespit edilememiştir.
13	Her şeyünj şonı var	Her şeyin bir sonu vardır. (Tülbentçi, 1963: 201)
14	İmām evine baklava gitmiş sağa ne	İmam evine baklava gitmiş, sana ne. (Tülbentçi, 1963: 217)

²⁴ Arap harfi yazılışı: صوقو بخرجه

15	Bu şakalı degirmende mi ağartduñ	Sakalını değirmende mi ağırıttı? (Tülbentçi, 1963: 325)
16	Deñiz şuyı dükenür söz dükenmez	Tespit edilememiştir.
17	Şatduğın kutu idi kapağı çıkdı	Tespit edilememiştir.

Varak numarası: 91v		
1	Takdir-i rabbāni bozar tedbir-i insāni	Takdir tedbiri bozar. (Tülbentçi, 1963: 348)
2	Düşmüşlerün elin al Tañrı senün elin alsun	Düşkünlerin elinden yapışana Mevla yardımcıdır. (Tülbentçi, 1963: 141)
3	Hile ile iş işleyen miñnet ile cān vērür	Hile ile iş gören miñnet ile can verir (Tülbentçi, 1963: 206)
4	İki kıbleye tapanda din olmaz	İki kıbleye tapanda din olmaz. (Tülbentçi, 1963: 215)
5	Seni taş ile uranı sen ekmek ile ur	Sana taşla dokunana sen ekmekle dokun. (Eyüboğlu, 1973: 203)
6	Cān cānuñ kardeşidir	Can canın yoldaşdır. (Tülbentçi, 1963: 101)
7	Kurbān hatāya kalkan olur	Kurban hataya kalkandır. (Tülbentçi, 1963: 270)
8	Allāh deyen mahrūm qalmaz	Allah diyen mahrum kalmaz. (Tülbentçi, 1963: 38)
9	Körün istediği iki göz	Körün istediği bir göz, ikisi olursa ne söz. (Tülbentçi, 1963: 266)
10	Her ne vērirsen elin-ile o kalur seniñle	Ne verirsen elinle, o gider seninle. (Eyüboğlu, 1973: 188)
11	Sofra hātırdur yemeyen nāmerddür	Tespit edilememiştir.
12	Kemlik gelmez erden şakın aksağla körden	Tespit edilememiştir.
13	Kör odur ki düşdüğü kuyuya bir dahı düşer	Kör oldur ki düşdüğü çukura bir daha düşer. (Tülbentçi, 1963: 265)
14	Her kemālün bir zevāli vardur	Her kemalin bir zevali vardır. (Tülbentçi, 1963: 199)
15	Tag taga ulaşmaz insān insana ulaşur ²⁵	Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur. (Tülbentçi, 1963: 116)
16	‘Usurdan şonra bir yüsür vardur ²⁶	Muhakkak ki zorlukla beraber bir kolaylık da vardır (Kur’an-ı Kerim Meâli, İnşirah: 94/5)

3.Arap harfli atasözleri ile Latin harfli atasözlerinden ortak olanlar

1	Arap harfli atasözleri	Latin harfli atasözleri
2	Güç-ile güzellik olmaz, muhabbet iki başdan gerek (68v)	Ghiüdz ile ghiuzelliki olmaz (104r)
3	Kesilen baş bitmez şon peşimānlik fā’ide etmez (68v)	Songh-peschimanlyk fayda etmez. (109r)
4	Çırağ dibi karanlık olur, ocağ içinde tutuşur (68v)	Tzirak dibi karanlyk olür. (106r)
5	Téz biten téz iter ²⁷ (68v)	Téz biten tez jeter. (106v)

²⁵ Arap harfli atasözün karşısına Latin harfleriyle “Dagh dagha ulaschmaz, insan insana ulaschür.” yazılmıştır

²⁶ Arap harfli atasözün karşısına Latin harfleriyle “Üsurdan ssonghra jeser vardür.” yazılmıştır.

²⁷ Doğrusu “yeter” olmalı.

6	Boğa çalı bulaşınca dolaş (68v)	Itte dalanmaktan tzialy dolanmaktzydür. (111v)
7	Kepenek altında er yatur (68v)	Kiepeneki altında er jatür. (102v)
8	Şeytân evini yıkmaz (69v)	Scheythân k'endü evin jykamaz. (108v)
9	Bâl bâl demekle ağız tatlı olmaz (69v)	Bâl bâl dimêgh'ile aghyz thatlü olmaz. (102v)
10	Oğlan ağlamayınca meme vërmezler (69v)	Oghlan aghlamaindzie meme vyrmezler. (105r/106v)
11	Demir tavında yapışur (70v)	Demîr tavenda jakischir. (106r)
12	Yalnız bir elün şadâsı çıkmaz (70v)	Jalinghyz elin sadasy tzikmâz. (110r)
13	İki cânbâz bir ipde oynamaz (70v)	Ik'hy dziambâz bir ipteynâmaz. (105v)
14	Eşegi s*ken oşuruğünü katlanur (70v)	Escheghy suren osurughüna katlanür. (104v)
15	Ak koyunu gören dolı yağ şanur (70v)	Āk kojüny gh'oerên, itzy dolü jâgh fsanür. (102v)
16	Düşmenün çarınca ise merdâne bak (70v)	Duschmenüngh karindzie ise, merdane gh'oer. (108r)
17	Gün doğmadan neler doğar (70v)	Gh'ün doghmazdan evvel neler doghar. (104r)
18	Tavşan tağa küşmiş ²⁸ tağun haberi yok (71v)	Tauschân daghâ küssmisch, daghin chaber jok. (107v)
19	Şabr-ile koruk halvâ olur dut yaprağı atlas (72v)	Ssabr ile korük halvâ olür, düd japraghy atlâz olür. (104v)
20	Tavşana kaç tazıya tut (72v)	Tauschana kacz, tazyja tüt. (105r/106v)
21	Şer'-ile kesilen parmak acımaz (72v)	Schery-'at k'estüghy parmak adzimaz. (109r)
22	Yalnız taş divâr olmaz (73v)	Jalinghyz tasch dyvâr olmaz. (110r)
23	El yumruğın yemeyen kendi yumruğın (74v)	El jumrughin jemejen, gh'endü jumrughün bozdoghân ssanür. (105v)
24	Veresiye şarab için iki kerre serhōş olur (75v)	Vyresyje scherab itzen, ikhy k'erre serchosch olür. (110v)
25	Köpegün ağzını kemük dutar (75v)	K'iopek' aghyzin k'emik' tutâr. (104r)
26	Zor oyunu bozar (75v)	Zör ojüny bozâr. (109v)
27	Ḳurd mahallesinde av etmez (76v)	Kurt komschusiny indzitmēz. (104v)
28	Boş torbayla at tutulmaz (76v)	Bosch torbâ ile katür tutulmaz. (106r)
29	İki kedi bir arslana yeter (76v)	Ikhy k'edi bir arslana bes dür. (106v)
30	Şu uyur düşmen uyumaz (76v)	Ssü ujür, duschman ujumaz. (109v)
31	Ev danası boğa olmaz (76v)	Ev danesy bughâ olmaz. (105r)
32	Gel denen yerden dönme (77v)	Gh'el doenen jere doenme. (108v)
33	Ḳorkulu düşün şonı hayr olur (77v)	Korkulü düsch chayrlüdü. (104v)
34	Bugünkü yumurta yarınki tavukdan yegdür (77v)	Jarynki thaukten bugh'ünki jumurta ejüdür. (107v)
35	Damla damla göl olur (77v)	Damlaja damlaja gh'oel olür. (109r)
36	İşden artmaz dişden artar (78v)	İschten artmaz, dischten artar. (102v)
37	Azı bilmeyen çoğı hiç bilmez (78v)	Azy bilmejen, tziöghy hytz bilmez. (105r)
38	Yëyen bilmez doğrayan bilür (78v)	Jejën bilmez, doghrajân bilür. (110r)
39	Demircinün sermâyesi kömürden gerek (79v)	Demirdzinüngh akciasy k'ümürde. (108r)
40	Bal tutan parmağın yalar (79v)	Bâl tutân parmaghin jalar. (106r)
41	Deliye her gün bayramdur (80v)	Delije hër gh'ün bayramdür. (109v)
42	Zahmetsiz bal yenilmez (80v)	Adam zahmetsyz, bal jenmez. (107r)

²⁸ Doğrusu “küsmiş” olmalı.

43	Ḳurd ḳocayınca köpegün maşharası olur (80v)	Kürt kodziaindzia k'oepeghin maskarasy olür. (104v)
44	İki ḳarpuz bir ḳoltuḳda şıḡmaz (81v)	Ikhy karpüz bir kolthigha ssyghmaz. (104v)
45	‘Arif isenḡ bir gül yeter nādān isenḡ gir baḡçeye (81v)	A‘rife bīr gh‘ül jetür. (110v)
46	Çok bilen çok yanılur (81v)	Tziok bilen tziok janghylür. (106r)
47	Oynaşına inanan ersiz ḳalur (81v)	Oinaschina inanan kary ersyz kalür (105r)
48	Atılan oḡ gerü dönmez eski dost düşmen olmaz (81v)	Esk‘y dost duschmān olmaz. (102v)
49	El için ağlayan gözsüz ḳalur (81v)	El itziun aghlajān, gh‘ozsyz olür. (104r)
50	Ḳarḡa boḡ yemekle deñiz murdār olmaz (81v)	İt bok jemēgh‘ile denghyz murdār olmaz. (110r)
51	Şaḳınan göze çöp düşer (82v)	Ssakinān gh‘oeze tziop düscher. (109r)
52	El eli yur iki el yüzi yüzi [d. yur] (82v)	El eli jaykār, ikhy el juzy. (105r)
53	Yaramazla yār olma eyülerden eyülik öğren (82v)	Jaramāz ile jār olma. (111v)
54	Ḳanadsız ḳuş uçmaz (83v)	Kanādsyz kusch ucuzmaz. (104r)
55	Gül dikensiz olmaz (83v)	Gh‘ül dik‘ensyz olmaz. (107r)
56	Dost ile ye iç alışveriş eyleme (83v)	Dost ile jē, itz, ema alisch vyrisch etme. (109v)
57	Gözden ıraḡ olan gönülünden daḡı ıraḡ olur (83v)	Gh‘oezden irak olan gh‘onghüldan da irak olür. (107r)
58	Tilkinünḡ āḳıbet geleceḳni kürkei düḳkanıdur (84v)	Tilkinüngh varadziāghy k‘ürk‘czy dük‘anünde; boghdāy doene doene varadziāghy degħ‘rmendür. (108r)
59	‘Ayıbsız yār isteyen yārsız ḳalur (85v)	A‘jybsyz jār istejen, jārsyz kalür. (109r)
60	Dil esen baş esen (85v)	Dil esen, basch esen. (108r)
61	Kendi düşen ağlamaz (85v)	K‘endü düşchen aghlamaz. (108v)
62	Yaramaza kendi belası yeter (86v)	Jeramaza k‘endü belasy jetischür. (110r)
63	Er ölür adı ḳalur at ölür leş ḳalur meydānı (86v)	Er olür, ady kalür, at olur, maydany kalür. (105r)
64	Ġurbetde öḡünmek ḡamāmda türki yırlamak gibidür (87v)	Ghurbetlykda oeg‘enmek‘i hamamdā türk‘üy ırlamak ghıby. (104v/105v)
65	Ṭoḡuz ḡarāmī bir çıplaḡı şoyamamış (87v)	Bir tziplāghy kyrk ḡarāmī sojāmaz. (107r)
66	Gönül kimi severse güzel olur (88v)	Gh‘onül kimy sevērife, ghiuzel ö dür. (107r)
67	Yazıcı kendiye kem yazmaz (88v)	Jazydzy k‘endüne k‘em jazmaz. (110r)
68	Ulu sözün ṭutmayan uluya ḳalur dēmişler (88v)	Ulü sozingh dinghlemejen oelüja kalür. (105r)
69	Dilünḡ kemüḡi yokdur ammā kemüḡi ḳırar (89v)	Dilüngh k‘emighy jok, istedigh‘in soylar. (108r)
70	İsteyenünḡ bir yüzi ḳara vērmeyenünḡ iki yüzi ḳara dēmişler (89v)	Dilendzinüngh bir juzü karā, vyrmejenüngh ikhy juzü karā. (108r)
71	Adam iḳrārından ḡayvan yularından (89v)	İnsān ikrarynden ḡayvān jularinden. (105v)
72	Baḡşış atunḡ dişine baḳılmaz (89v)	Baghschisch atinung dischlery bakylmaz. (107v)
73	ḡastaya döşek mi şorarsın (90v)	Hastaja doeschek‘iny ssorarmıssyn? (106r)
74	Allāḡ dēyen maḡrüm ḳalmaz (91v)	Allah dejēn maḡrüm kalmaz. (105r)

4.Sonuç

4.1. Makalemizin konusunu oluşturan 68v – 92r varakları arasında bulunan toplam atasözü 388’dir. Bu 388 atasözünden “Çiftçi eline düşmüş toḡan (87v/11)”, “Tilki bāzārda ne arar (71v/15)” ve “Deve götine kemeḡe mi çalarsın (90v/11)” sözleri yanlış veya eksik yazılmamış ise bir deyim özelliḡi taşımaktadır. 91v / 16’daki “Usurdan şonra bir yūsür vardur” ayetin Türkçe çevirisi, 68v/ 12’deki söz ise “Ademlere söyleş ‘aḡılları göre” Hz. Ali’ye aittir. Bunların dışında kalan 383 söz atasözü özelliḡi

göstermektedir. G. Hazai'nin çalışmış olduğu Latin harfli bölümdeki 219 atasözü de ilave edilirse mecmuanın içinde toplam 602 atasözü bulunmaktadır.

4.2. 383 atasözünden 74'ü 102v-111v varakları arasında bulunan Latin harfli atasözleriyle birebir aynı veya benzerdir.

4.3. 383 atasözünden 329 atasözü birebir aynı veya benzer şekilleri Tülbentçi'nin, Eyüboğlu'nun veya Aksoy'un eserlerinde tespit edilmiş, 54'ü ise üç eserden hiçbirinde tespit edilememiştir.

4.4. Bazı kelimelerin imlâsında görülen ikilikler:

4.4.1. دشمن (72v / 11) ~ دوشمن (73v / 1)	“düşman”
4.4.2. کوچق (73v / 6) ~ کوچک (88v / 4)	“küçük ~ küçük”
4.4.3. اليك (86v / 7) ~ الوك (87v/15)	“el+iñ ~ el+ün (ilgi eki)”
4.4.4. طتلى (69v / 1) ~ طتلو (69v / 12)	“tatlı ~ tatlu”
4.4.5. بکنمدیکک (70v / 13) ~ ایشند وکنی (v 87/14)	“begenme-dig+ün ~ işit-düg+ini (filimsi eki)”
4.4.6. کند و (68v / 6) ~ کندى (71v / 3)	“kendü ~ kendi”
4.4.7. در (70v / 15) ~ دیرلر (87v / 10)	“der ~ dèrler”
4.4.8. داغ (83v / 1) ~ طاغ (72v / 2)	“dağ ~ tağ”

5. *Boğa çalı bulaşınca dolaş (68v / 9), El yumruğın yemeyen kendi yumruğın (74v / 16), El eli yur iki el yüzi yüzi (82v / 12), Er ölür adı kalur at ölür leş kalur meydânı (86v / 4), Çağlayan dereden geç epsem dereden dereden geçme (72v / 10)* gibi bazı atasözleri eksik veya yanlış yazılmışlardır.

6. Ünlü ile biten bir kelimededen sonra belirtme hâl eki +ni olarak verilmiştir: İki reyîs bir gemini batırur (74v / 15).

7. Bir kelimedede teklik üçüncü şahıs iyelik eki ünsüzden sonra +ni şeklinde yazılmıştır: Tilkinün âkıbet gelecekni kürkci dükkânıdır (84v / 6).

8. Arap harfli atasözlerinin karşılıklarına Latin harfli şekillerinin yazılması için boş bırakılmış ve bir sonraki sayfada İtalyanca ve Latince tercümelerinin verilmiş olması; Latin harfli atasözleri gibi Arap harfli atasözlerinin de yabancı biri tarafından yazılmış olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Sözlük

‘arîfâne: Çok anlayışlı ve sezgili kimseye yakışacak bir biçimde.

abdâl: Kalender, derviş.

ağmak (anmak): Hatırlamak, akla getirmek, yâd etmek.

aparmak: Götürmek, alıp götürmek.

arık: Zayıf ve cılız.

âriyet: Ödünçleme

avaz: Ses, sedâ.

‘ayân: Açık, âşikâr, gözle görülür.

bac: Vergi, haraç.

baḥşîş: Armağan, hediye.

bār: Yük, ağırlık veren şey, sıklet.

bergüzār: Hediye, armağan.

bihişt: Cennet, uçmak.

cerīme: 1. Suç, kabahat 2. Suç işleyenden alınan para.

çelebi: Kibar, terbiyeli, nazik.

çepik ~ çepük: Çabuk.

çırak (çerāġ): Çam vb. reçineli ağaçların yağlı ve çabuk yanmaya elverişli bölümü.

dānişmend: 1. ilim sâhibi kimse, bilgin, âlim 2. kadı yardımcısı.

dāye: Sütmine, bir çocuğa süt veren ve bakan câriye, dadı, taya.

dehen: Ağız.

don: Elbise, kılık kıyafet.

dürüşmek ~ dürüşmek: Çalışmak, ikdam etmek, sebat etmek, say etmek.

eḳall: En az.

endāze: Santimetrelik uzunluk ölçüsü.

évmek: Acele etmek.

gedā: Dilenci, yoksul, fakir.

ḫār: Diken

hardal: Turpgillerden, 100-150 santimetre yüksekliğinde, sarı çiçekli, deriyi yakıcı nitelikte olan ve tohumu hekimlikte kullanılan, tadı acı ve bir yıllık bir bitkinin tohumundan sirke ile karıştırılarak yapılmış macun.

ıkrār: Saklamayıp doğruca söyleme, açıkça söyleme.

iss: Sahip, malik.

ḳābil: Kabul eden, alan, alıcı.

ḳavil: Söz, kelâm.

kazzāz: İpekçi, ipek işleyen, ipek satan.

kem: Kötü, fena.

kemāl: Bilgi ve erdem bakımından olgunluk, yetkinlik, erginlik, eksiksizlik.

ḳıyl ~ kîl: Söz.

kotarmak: 1. Boşaltmak, tahliye etmek. 2. Yemeği bir kaptan başka bir kaba boşaltmak.

ma‘rifet: Ustalık, hüner, uzmanlık.

mihnet: Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat.

muḫannes: Korkak, kalles, alçak.

muhib: Dost, yâr.

murdâr: Kirli, pis.

müft: Bedava, beleş.

münâfık: İçi başka, dışı başka olan, özü sözüne uymayan, ikiyüzlü, ara bozucu.

mürüvvet: Yiğitlik, mertlik, iyilik, cömertlik.

müştak: Şiddetle arzu eden, özleyen, hasretini çeken, gönülden isteyen.

nādān: Bilgisiz, cahil.

nākes: Cimri, eli sıkı, hasis.

nāmerd: Korkak, alçak, mert olmayan.

od: Ateş

ogrı (uğru): Hırsız.

oņmak (onmak): İyileşmek, şifâ bulmak.

paşmak: Ayakkabı.

pāydār: Kalıcı, devamlı, sâbit.

rastık: Kaşa sürdükleri madeni kara boya.

serr: Baş, kafa.

şığırlayın: Sığır gibi.

sim ü zer: Altın ve gümüz.

şākird: Bir mektebe, bir medreseye veya bir hocaya devam edip ders okuyan kimse, öğrenci.

şeremet: Çalışkan, becerikli, eli çabuk, çevik.

tabanca urmak: Tokat atmak.

ţama': Aç gözlülük.

terki: Eyerin arka kısmı, binek hayvanlarının sağrısı.

ud: Gönül borcu.

uğurlanmak ~ uğrulanmak: Çalınmak, gizlenmek.

ulu: Çok üstün niteliklere sâhip, çok büyük, yüce.

uluya kıalmak: İnsanın inilti ses çıkararak boğuk boğuk ağlaması.

urmak: Vurmak.

üsür ('usr): Güçlük, zorluk, sıkıntı.

yarpuz: Bir tür nane.

yemiş: Meyve.

yeyni (yeğni): Hafif, ağır olmayan.

yırlamak (ırlamak): Şarkı söylemek, terennüm etmek.

yitirmek: Kaybetmek.

yorga: Biniciyi sarsmayan at yürüyüşlerinden biri, rahvan.

yuvalamak: Yuvarlamak.

yügrük: Hızlı giden, çok koşan.

yüsür (yüsr): Kolaylık, zenginlik.

zevâl: Yok olma, yok edilme.

ziyân: Zarar.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ö. A. (1984). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-Deyimler Sözlüğü (Cilt 2)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1998). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-Atasözleri Sözlüğü (Cilt 1)*. İstanbul: İnkılâp.
- Aksoy, Ö. A. (2009). *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I-II*. Ankara: TDK Yayınları.
- Albayrak, N. (2009). *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Buhârî, Ebû Abdillâh (1992). *el-Câmi 'u'l-Müsnedü's-Sahîhu'l-Muhatasar min Umûri Rasûlillâhi ve Sünenihî ve Eyyâmihî (I-VIII)*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ceyhan, A. (2011). "Bazı Yazma ve Basma Türk Atasözleri Derlemeleri". *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*. S. 4, Yaz 2011.
- Çiçekler A.N. ve Çiçekler E.B. (2018). "Berlin Devlet Kütüphanesinde Bulunan XVII. Yüzyıla Ait Bir Mecmuadaki Türk Atasözleri Derlemesi" *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*. Güz 2018 (18). ss. 341-351.
- Devellioğlu, F. (1997). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, Cem (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. İstanbul: TDK Yayınları.
- Erenoğlu, D. (2007). "Güvâhî'den Günümüze Atasözleri ve Deyimler." *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308- 2140, Volume 2/4 Fall 2007. p. 1150-1167.
- Eyüboğlu, E. K. (1973). *Ön Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler-Atasözleri (Cilt 1)*. İstanbul: Doğan Kardeş.
- Eyüboğlu, E. K. (1975). *Ön Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler-Deyimler (Cilt 2)*. İstanbul: Doğan Kardeş.
- Georgieuz, B. (1544), *De Tvrcarvm Ritv Et Caeremoiis*, Antverpia.
- H.F. Fleischer (1831). *Catalogus Codicum Manuscriptorum Orientalium Bibliothecae Regiae Dresdensis*. Lipsiae: Vogel.
- Hazai, G. (1982). Eine türkische Sprichwörtersammlung in Lateinschrift. *Studia Turcologica Memoriae Alexii Bombaci Dicata. Instituto Universitario Orientale Seminario Di Studi Asiatici Series Minor XIX*. Napoli:263-277.
- Hrabskius, J. (1655). *Proverbia quaedam Arabica, Persica, & Turcica: In Gratiam Praedictarum Linguarum Cultorum Edita*. Witteberg: Wilhelm Fincelius.
- Kadioğlu, İ. (2016). "Muhyî ve Hakikat-i Muhammediyye Kasîdeleri". *Littera Turca*, 2016 2/1.
- Kartallıoğlu, Y. (2011). *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni*. Ankara: TDK Yayınları.

Kur'an-ı Kerim Meâli (2011). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.

Megiser, Hieronymus (1605). *Polyglottos: hoc est: Proverbia et Sententiae complurium linguarum. Ex Sacris Videlicet Hebraeorum fontibus, atq; ex optimis ac probatiffimis quibusq; Graecae & Latinae linguae scriptoribus, defumtae, & in Locos Communes digestae: & cum Italarum, Hispanorum, Gallorum, Germanorum, Belgarum, Sclavonum, Arabum, Turcarum denique aliarumq; Nationum sententiosis Proverbiis collatae.* Sumtibus Henningis Grosii. Lipsiae.

Montalbano, Giovanni Battista (1632). *Turcicae linguae per terminos latinus educta Syntaxis in usum eorum qui in Turciam missiones subeunt ad nutum sacrae congregationis de propoganda fide.* İtalya: Napoli Milli Kütüphanesi.

Özön, M. N. (1952). *Türk Ata Sözlere*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Şemseddin Sami (2010). *Kamus-ı Türkî* (hazırlayan: Paşa Yavuzarslan). Ankara: TDK Yayınları.

Timoteo, Agnelli (1688). *Proverbiu utili, e virtuosi in lingua araba, persiana, e turca, gran parte in versi, con la loro ispiegatione in lingua latina, & italiana et alcuni vocaboli di dette lingue.* In Padova: Nella Stamperia del Seminario.

Tülbentçi, F. F. (1963). *Türk Atasözlere ve Deyimleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

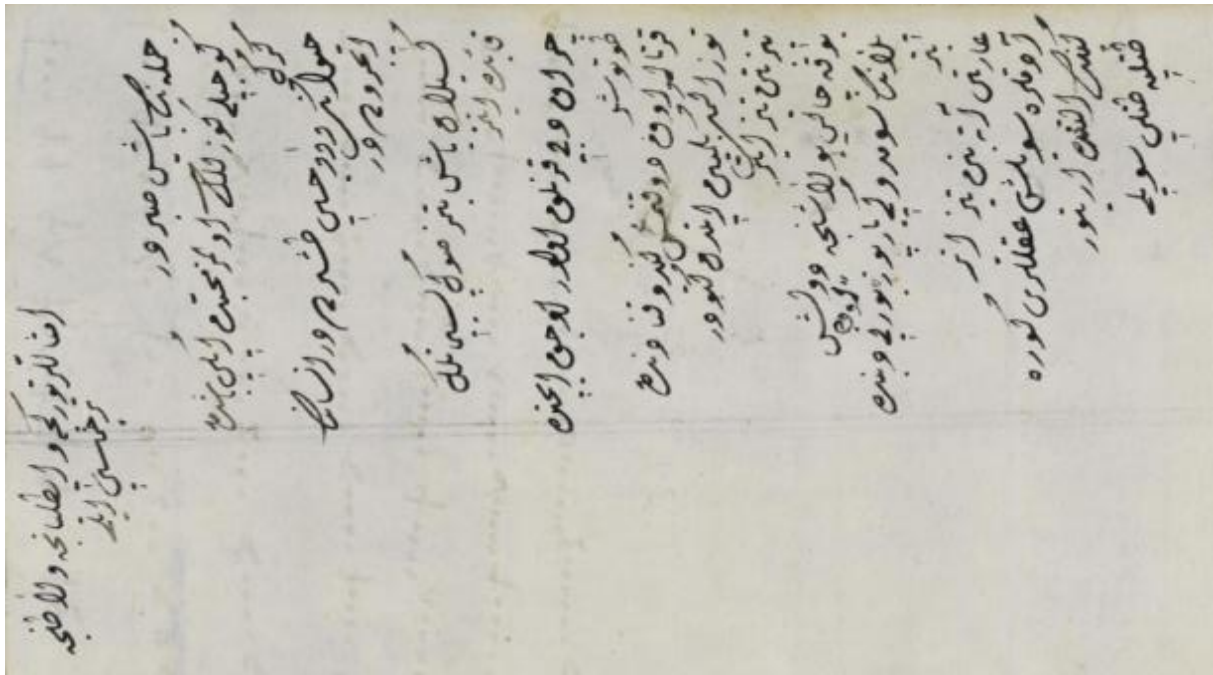
Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü I-VI (2009). Ankara: TDK Yayınları.

Yılmaz, Y. ve Demirci, O. (2016). "Preindl'in Grammaire Turque'ünde Türk Atasözlere/ Turkish Proverbs in the Grammaire Turque of Preindl". *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308- 2140, Volume 11/20 Fall 2016, Ankara/Turkey, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9874>, p. 25-40

Yurtbaşı, M. (2013a). *Sınıflandırılmış Atasözlere Sözlüğü*. İstanbul: Excellence.

Yurtbaşı, M. (2013b). *Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Excellence.

Ek1. 68v

Ek2. 68r

